

Världen vill bedragas

Arkitekturtävlingar och presentationsteknik
som retoriskt knep

Andreas Eckerberg

Kandidatarbete vid institutionen för stad och land
Sveriges lantbruksuniversitet Uppsala
Landskapsarkitektprogrammet 2011

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, Fakulteten för
naturresurser och lantbruksvetenskap
Institutionen för stad och land, avdelningen för
landskapsarkitektur
EX0529 Kandidatarbete i landskapsarkitektur, 2011, 15
hp på landskapsarkitektprogrammet, Uppsala
© Andreas Eckerberg
Titel: Världen vill bedragas - Arkitekturtävlingar och
presentationsteknik som retoriskt knep
Engelsk titel: The World Wants to be Deceived -
Architectural Competitions and Presentation Work as a
Rhetorical Tool
Nyckelord: Landskapsarkitektur, arkitekturtävlingar,
presentationsteknik
Handledare: Katri Lisitzin, SLU, institutionen för
stad och land
Examinator: Anna Tandré, SLU, institutionen för stad
och land
Online publication of this work:
<http://epsilon.slu.se/>

Abstract

The purpose of this essay is to analytically review and discuss architectural competitions, mainly through the general views of a few selected working landscape architects, architects and scientists. I have studied the moral and work-ethical aspects of using graphical presentations as a mean to draw attention, rather than trying to meet the set program points.

My results are derived from e-mail interviews, literature studies and studies of the competition entry Stockholmssfären from the competition Stockholmporten which was held in Sweden early 2011.

The literature studies have shown that the available literature on architectural competitions and research on the subject is biased towards architecture rather than landscape architecture. Worth mentioning is also that there is not a lot of available literature, mainly due to lacking research on the subject.

The informants for the interviews were selected based upon their academic merits and/or experience of working with or doing scientific research on architectural competitions. The landscape architects' opinions regarding architectural competitions turned out to be in many ways alike – they seemed to have a pretty relaxed view of competing in architecture. The architectural researcher and the delegate from Sveriges Arkitekter showed some different ideas and made a clear case of the importance of following the program.

It seems that architectural competitions are rather different depending on which side of the competition entry you are. Competing architects have their view of how their work should be done – Sveriges Arkitekter's delegate and the world of science have another.

My conclusion after finishing this essay is that you must not lose what is essential to landscape architecture – the user benefit and the creation of architecture suitable for its context. For those reasons I would like to see more research of the subject being done. This would give a clearer picture of what the situation is today and how we could work in the future to avoid architectural competitions being nothing more than a showcase for spectacular presentations and implausible plans.

Sammandrag

Syftet med denna uppsats har varit att genom intervjuer och litteraturstudier redogöra för hur yrkesverksamma landskapsarkitekter och arkitekter samt forskare på området ser på arkitekturtävlingar och hur de fungerar. Jag har undersökt de moraliska och yrkesetiska aspekterna av att med grafiska presentationsknep dra blickarna till sig istället för att sträva mot att bäst svara upp mot tävlingsprogrammet.

Det redovisade resultatet har erhållits genom e-postintervjuer, litteraturstudier samt studier av tävlingsförslaget *Stockholmsfären* från tävlingen *Stockholmsporten*.

Informanterna valdes ut baserat på deras akademiska meriter samt yrkeserfarenhet inom arkitekturtävlingar. Två yrkesverksamma och tävlande landskapsarkitekter, en nyligen pensionerad landskapsarkitekt, en arkitekt som arbetar på Sveriges Arkitekters Tävlings- och upphandlingsservice samt en arkitekt som forskar kring arkitektur och arkitekturtävlingar vid KTH valdes ut.

Åsikterna om arkitekturtävlingarnas förfarande bland de yrkesverksamma och tävlande landskapsarkitekterna är på många sätt lika varandra – medan de skiljer sig något från Sveriges Arkitekters representant och arkitekturforskaren på KTH.

Den studerade litteraturen visar att det inte finns så mycket forskning på området som direkt vänder sig mot landskapsarkitekter, men den forskning som finns är till stor del applicerbar på mer landskapsorienterade tävlingar.

De utfrågade landskapsarkitekterna verkar ha ett relativt avslappnat förhållningssätt till arkitekturtävlingar. De anser att man inte alltid måste lägga största fokus på att svara upp mot programmet utan också tävlar för att utveckla sina egna färdigheter samt att prova nya idéer man inte fått utlopp för i sitt vanliga arbete.

De två arkitekterna har ett lite mer politiskt korrekt och även mer strikt förhållningssätt till arkitekturtävlingar. De talar om vikten av att hålla sig till tävlingsprogrammet samt uppvisar ett stort förtroende gentemot jury såväl som programupprättarna. Dessa åsikter känns välgrundade och förankrade i de goda avsatser som finns med de tävlingsförfarande som Sveriges Arkitekter föreskriver, men även lite väl politiskt korrekta och rutinmässiga.

Det verkar som att tävlingsvärlden ser olika ut beroende på vilken sida man befinner sig. De tävlande landskapsarkitekterna har sin syn på hur de bör arbeta och Sveriges Arkitekter samt forskningsvärlden har en annan.

Jag menar att man i tävlingsmomentet – och detta ansvar ligger på alla inblandade – inte får förlora det som är så centralt inom landskapsarkitekturen: brukarnytta och att skapa god platsanpassad arkitektur. Av den anledningen eftersöker jag mer forskning på området för att ge en tydligare bild av hur det ser ut idag samt hur vi bör arbeta i framtiden för att tävlingsmomentet inte ska låta sig styras av spektakulära presentationer och orealistiska förslag.

Introduktion

Intresset för att skriva denna uppsats väcktes i samband med att det vinnande förslaget till projekttävlingen Stockholmsporten presenterades i slutet av mars 2011. I det vinnande förslaget – *Stockholmsfären* (2011) – av det danska arkitektkontoret BIG och det multinationella teknikkonsultbolaget Grontmij, finns ett centralt placerat konstverk i form av en spegelblank svävande sfär som med råge överskuggar den motorvägskorsning den svävar ovan. Denna ovanliga och intressanta kombinerade konstillation och solfångare skulle onekligen dra blickarna till sig. Förslaget har också väckt offentlig debatt och starka känslor, både inom arkitektkåren och bland offentligheten.

Med inspiration av det ovan nämnda tävlingsförslaget och hur det med ett till synes enkelt grepp, att låta en spegelblank sfär av obestämt material och konstruktion, överskugga övriga delar av förslaget och dra blickarna till sig, väcktes ett intresse att lära sig mer om hur de inblandade arbetar i arkitekturtävlingar. Det fanns även en önskan att se vad delar av landskapsarkitektkåren tycker om detta sätt att dra blickarna till sig i tävlingar. Med det som utgångspunkt ville jag undersöka och bilda mig en egen uppfattning om själva tävlingsmomentets legitimitet och om denna arbetsform verkligen borgar för bästa möjliga arkitektoniska kvalitet.

Arbetshypotesen – inspirerad av tävlingsbidraget *Stockholmsfären* – var från början att ett ifrågasättande och granskande av frågan är berättigat.

Det har inte bedrivits alltför mycket forskning på detta ämne ur ett rent landskapsarkitekturperspektiv – något jag gärna skulle se att det gjordes då jag anser att ett ständigt granskande av arbetsmetoder och inblandade aktörer skulle komma alla inblandade till nytta, inte minst landskapsarkitekterna.

En undersökning av de ovanstående punkterna och frågorna kan förhoppningsvis väcka några tankar hos de som på något sätt är inblandade i arkitekturtävlingar, eller hos de som bara önskar att lära sig mer.

Syfte och frågeställning

Syftet med denna kandidatuppsats är att genom intervjuer visa på vad personer med olika kompetenser, som är involverade i eller kring arkitekturtävlingar, anser om tävlingsförfarandet i stort samt att undersöka de yrkesetiska och moraliska aspekterna kring att med spektakulära snarare än realistiska lösningar skaffa sig fördelar i arkitekturtävlingar.

För att svara upp på syftet formulerade jag följande frågor att ha i åtanke:

1. Hur den påverkas den yrkesmässiga trovärdigheten hos tävlande landskapsarkitekter om de prioriterar presentationen före att svara upp mot programpunkter och praktiska lösningar?
2. Är tävlingsmomentet en relevant bedömningsmodell för arkitektonisk kvalitet eller flyttas fokus alltför mycket till presentationsteknik och retoriska grepp?

3. Är den självsäljande reklamtaktiken en arbetsmodell som verkar för bästa möjliga arkitektur – eller riskerar kvaliteten att gå förlorad och brukarnytan att försummas?

Vad är en arkitekturtävling?

Arkitekturtävlingar anordnas av en arrangör, exempelvis en kommun eller ett privat företag, för att ge flera aktörer chansen att presentera sina förslag för hur en plats eller byggnad skulle kunna formges.

Enligt Magnus Rönn, en av mina informanter, är arkitekturtävlingar ett sätt att samla in olika bra idéer att arbeta vidare med samt att få projektet och kontoret uppmärksammat. Rönn menar att städer och kommuner tävlar med varandra med arkitektur och att utlysande av tävlingar är ett bra sätt att dra blickarna till sig.

För tävlingen måste ett *program* upprättas av arrangören. Detta program visar de förutsättningar och krav som finns från arrangörens sida samt vilka tävlande som har rätt att delta (Sveriges Arkitekter, 2010):

Tävlingen bör arrangeras och genomföras i samråd med – beroende på uppgiftens art – en eller flera av de organisationer som representerar de tävlande.

En *jury* utses för att ansvara för tävlingens genomförande samt bedömning av tävlingsförslagen. Enligt Sveriges Arkitekters tävlingsföreskrifter ska juryn bestå av ett ojämnt antal ledamöter och organisationen som företräder de tävlande – exempelvis Sveriges Arkitekter – ska utse minst två av ledamöterna.

Beroende på projektets natur och vilket skede det är i kan tävling av olika *art* utlysas. En *projekttävling* utlysas när arrangören eftersöker förslag som kan ligga till grund för ett genomförande. Om arrangören snarare syftar till att få olika lösningsprinciper och idéer – och inte direkt efterlyser underlag för genomförande – utlyser de en *idétävling*.

Beroende av tävlingens art kan den arrangeras i olika *former*. Exempel på sådana är: *allmän tävling*, vilken är öppen för alla; *inbjuden tävling*, vilken endast är öppen för inbjudna; *tvåstegstävling*, vilken inleds som en allmän tävling och sedan följs av en inbjuden tävling med utvalda deltagare från det första stadiet. *Parallellskisser* eller *parallella uppdrag* är en tävlingsform där alla deltagande arkitekter är under kontrakt med uppdragsgivaren och man arbetar parallellt för att försöka få en stor bredd av idéer och förslag. (Sveriges Arkitekter, Tävlingsregler 2010).

Litteraturstudier

Delar av den studerade litteraturen är skriven med arkitektur snarare än landskapsarkitektur som resonemangets kärna och utgångspunkt. Likheter mellan arkitektur och landskapsarkitektur är dock många och den studerade litteraturen bedömdes lämplig att applicera på tävlingsresonemanget även när man som jag i första hand utgår från landskapsarkitekturen.

Nedan redogör jag för den litteratur jag har studerat i arbetet med denna uppsats. Litteraturen verifierade och stärkte informanternas argument, men har också bjudit på andra, mer motsägande synpunkter och teorier.

Kazemian, R., Rönn, M. & Svensson, C. (2005). *Jämförande analys av arkitektävlingar: Erfarenheter från tre nordiska länder*.

Författarna beskriver arkitekturtävlingsförfarandet i Sverige, Danmark och Finland och jämför dessa tre länder utifrån ett antal olika aspekter.

Rönn, M. (2010) *Att kvalitetsbedöma projekt i arkitektur och stadsbyggnad – från bedömningspraktik till bedömningsteori*.

I denna skrift, ursprungligen ämnad till en arkitekturkonferens i Stockholm 2010, försöker Rönn bland annat klargöra begreppet arkitektonisk kvalitet samt presentera en bedömningsteori angående hur professionella jurymedlemmar använder sig av kritikverktyget.

Svensson, C. (2008a). *Arkitekturtävlingar – om konsten att hitta en vinnare*. lic.-avh. Stockholm: KTH.

Svensson har forskat mycket kring arkitekturtävlingar och skriften behandlar jury och juryprocessen. Juryprocessen är en mycket viktig del i alla arkitekturtävlingar och Svensson utreder grundligt hur bedömningsprocessen går till och hur jurymedlemmarna arbetar när de enas om en vinnare.

Svensson, C. (2008b). *Inside the Jury Room* [Elektronisk]

Detta är en skrift som författats till en arkitekturkonferens i Göteborg 2008 och behandlar bedömningsstrategier för det tidiga arbetsstadiet inom arkitekturen. Svensson har gjort två fallstudier av juryns bedömningsprocess och utvärderat dessa. Svensson skriver om hur juryn arbetar, hur gruppdynamiken fungerar och beskriver även mer generellt om arkitekturtävlingar och hur dessa går till.

Avgränsningar

Uppsatsen avser inte att undersöka och jämföra flera tävlingsförslag utan fokuserar på det vinnande förslaget av tävlingen Stockholmsporten. Detta förslag och debatten kring det var grundinspirationen till uppsatsen och en närmre granskning av *Stockholmssfären* (2011) känns mer relevant och mer tidsmässigt anpassat än en bred undersökning av flera förslag.

På grund av den begränsade omfattningen på detta kandidatarbete blir intervjudelen mer av en kvalitativ än en kvantitativ undersökning. Ett fåtal intervjupersoner valdes ut efter deras förmodade kunskap inom det undersökta området där de kan förväntas vara välinformerade och ha välgrundade åsikter. Jag valde att inte undersöka åsikterna hos de lekmän och icke arkitektutbildade som också utgör en viktig del av juryn i arkitekturtävlingar.

Intervjuerna är begränsade innehållsmässigt och söker främst efter den allmänna uppfattningen om ett fåtal kärnfrågor.

En av de grundläggande frågorna jag hade med mig in i arbetet är huruvida arkitekturtävlingen som arbetsform verkligen borgar för bästa möjliga

arkitektoniska kvalitet. Litteraturstudierna av Rönn (2010) och det egna arbetet med att försöka reda ut vad arkitektonisk kvalitet verkligen innebär har fått mig att inse att diskutera arkitektonisk kvalitet är alltför svårt och ett alltför stort ämne att avhandla i den här uppsatsen. Jag talar hellre i termer av *arkitektur som är bäst för platsen* och *platsanpassning* som jag finner mer greppbara och lättare att diskutera.

Detta är även begrepp som flera av mina informanter använt sig av och är betydligt mer, eller åtminstone lättare, mätbart då man kan säga att den arkitektur som är bäst för platsen också är den som bäst svarar upp mot programmet, något som Claes Larsson betonar angående vilket förslag som har den bästa chansen att vinna tävlingar.

Den som istället för att göra ett bra tävlingsförslag genom att svara upp mot programmet gör en häftig och utstickande presentation, gör säkerligen avkall på vad som kan kallas *arkitektonisk kvalitet* i den bemärkelse den är väl *platsanpassad*.

Metod

Arbets sättet jag använt mig är metodtriangulering (Johansson 2000) då jag i min beskrivning av en subjektiv företeelse använder mig av flera olika metoder; intervjuer, litteraturstudier och eget analysarbete.

Nedan presenteras hur jag gått till väga – hur informationssamlade, urval av informanter och frågeställningar samt intervjuerna och sammankopplingen mellan litteratur och intervjuer utförts.

Sökvägar

Jag sökte litteratur i Kungliga bibliotekets databas LIBRIS samt via Google. Sökord jag använde var: arkitekturtävling; landskapsarkitektur + tävling; arkitektur + tävling; arkitekturtävling + jury.

Studerat tävlingsförslag

I arbetet med att studera det vinnande tävlingsförslaget *Stockholmsfären* (2011) ingick studier och analys av tävlingsprogrammet, det på Sveriges Arkitekters hemsida publicerade tävlingsförslaget, samt juryutlåtandet. Texter, kartor, planförslag och illustrationer granskades.

Litteraturstudier

Det initiala arbetet med detta kandidatarbete bestod i litteraturstudier av forskningspublikationer, avhandlingar och tidningsartiklar som på olika sätt behandlar arkitekturtävlingar.

Den studerade litteraturen låg till grund för utarbetandet av intervjufrågorna samt många av de nya frågor som väcktes under arbetet.

Vidare var litteraturen också en grund att stå på och relatera till under diskussionen.

Jag lade större vikt vid intervjuerna än litteraturstudierna då jag ansåg att intervjuerna hade en god möjlighet att tillföra något helt nytt och att litteraturen utgjorde en bra grund att resonera kring under analysarbetet av intervjuerna. Av den anledningen redovisas inte litteraturstudierna på samma sätt som intervjuerna utan dessa reflekteras kring i intervjuanalyserna och ligger tillsammans med dessa analyser till grund för diskussionsavsnittet.

Intervjuer

Den initiala kontakten med informanterna tog jag via telefon.

Alla informanter ställdes samma frågor och för att ge dem samma förutsättningar att svara på dem e-postades frågorna till alla informanter och svaren erhöles även de via e-post.

Under rubriken ”Resultat och analyser” presenteras alla frågor som ställdes till informanterna samt de svar som bedömdes mest intressanta och relevanta. De redovisade svaren hade alla intressanta infallsvinklar och gick i viss mån emot varandra och visade på olika såväl som liknande åsikter bland informanterna.

För att intervjuarbetet skulle hållas på en genomförbar nivå begränsades antalet informanter till fem personer. Intervjuerna genomfördes i april–maj 2011.

Informanter

En mindre intervju som den jag genomfört säkerställer inga statistiska data, varför ett välmotiverat urval av informanterna är viktigt.

Informanterna, vars svar och åsikter till stor del ligger till grund för denna uppsats, valdes med målet att täcka in en stor kompetensbredd och kunskapsbas.

Att enbart intervjua idag tävlande landskapsarkitekter skulle resultera i ett för smalt urval, varför även andra kunniga personer valdes ut. En kort presentation av dessa informanter och deras meriterande egenskaper följer nedan.

Thorbjörn Andersson, landskapsarkitekt LAR/MSA, arbetar på Sweco och innehar en deltidsproufessur vid SLU Uppsala. Andersson valdes ut på grund av sin erfarenhet som deltagare i arkitekturtävlingar samt sin personliga erfarenhet av designkritik.

Clas Florgård, landskapsarkitekt LAR/MSA, professor emeritus vid SLU Uppsala. Florgård valdes ut på grund av sin mångåriga arbetslivserfarenhet där han vid flertalet tillfällen deltagit som jury medlem och som tävlande i arkitekturtävlingar.

Johanna Jarméus, landskapsarkitekt LAR/MSA, arbetar på LOLA arkitektur & landskap. Jarméus valdes ut på grund av sitt aktiva deltagande i arkitekturtävlingar, i egenskap av delägare i ett mindre landskapsarkitektkontor samt sina utbildningar inom landskapsarkitektur, arkitektur och urban design.

Claes Larsson, arkitekt SAR/MSA, arbetar på Sveriges Arkitekters Tävlings- och upphandlingsservice. Larsson valdes ut på grund av sin arkitektutbildning, sitt arbete inom Sveriges Arkitekter, och därigenom sina goda kunskaper om arkitekturtävlingars förfarande.

Magnus Rönn, arkitekt SAR/MSA, arbetar som förste forskare på grundutbildningen på Arkitekturskolan vid KTH. Rönn valdes ut på grund av

sina forskningsmeriter rörande arkitekturtävlingar och juryprocesser, samt sin arkitektutbildning.

Frågor till informanterna

Frågorna som ställdes till informanterna utvecklades tidigt i arbetsprocessen, under de inledande litteraturstudierna och informationssökningen. Den studerade litteraturen var en viktig inspirationskälla till frågorna samt hjälpte till under formuleringen. Nedan redovisas dessa frågor.

Frågor

Varför väljer du/ditt kontor att delta i arkitekturtävlingar?

Denna fråga ställdes inte till Claes Larsson och Magnus Rönn eftersom de inte själva aktivt deltar i arkitekturtävlingar.

Hur skiljer sig arbetssättet och innehållet i presentationen när man arbetar med ett tävlingsförslag jämfört med det tidiga arbetet i ett projekt man redan rott i hamn?

Vilken typ av tävlingsförslag anser du har den bästa chansen att övertyga en jury – det med den snyggaste och mest påkostade presentationen, det som bäst svarar upp mot programmet eller finns det någon annan faktor som påverkar mer?

Vilken är din uppfattning om jämställdheten, alltså deras lika möjligheter att delta i och nå framgång, mellan olika kontor och arkitekter i öppna tävlingar?

Jag har sett siffror på att det i Sverige är en genomförandegrad av vinnande tävlingsförslag på 71%, alltså att bara drygt två av tre vinnande förslag blir anlagda. Vad anser du vara anledningen till att den siffran inte är högre än så?

Hur viktiga är tävlingar som reklampelare – för arkitekten såväl som uppdragsgivaren?

Analysarbete

När litteraturstudierna avslutats och intervjuerna var avklarade inledde jag arbetet med att jämföra och analysera den insamlade informationen samt att koppla samman intervjuvaren och väga dem mot den studerade litteraturen.

Resultat och analyser

Nedan presenteras resultatet av det studerade tävlingsförslaget *Stockholmssfären* (2011): åsikter om detta vilka hittats i dagspress och på internet samt svaren från intervjuerna som genomförts för denna uppsats. Intervjuvaren redovisas tillsammans med en kortare sammanfattande kommentar av informanternas åsikter om varje fråga.

Studerat tävlingsförslag – *Stockholmsfären*

En kortfattad beskrivning av varför förslaget *Stockholmsfären* har studerats återfinns i denna uppsats inledande stycke.

Nedan presenteras några åsikter om förslaget – hämtade ur det officiella juryutlåtandet samt dagspressen.

Utdrag ur juryutlåtande

Med sfären har förslagsställarna beaktat en av de mer centrala utgångspunkterna i tävlingen, det vill säga den absoluta nödvändigheten av en konstnärlig accent som lyfter den totala gestaltningen till ytterligare en nivå – en markör som både lokalt och internationellt lär väcka stor uppmärksamhet. Med den imponerande sfären, som i sig avser generera energi, uppvisar förslaget just den emblematiske konstnärliga markering som efterfrågats samtidigt som det finns osäkerheter kring hur den kan genomföras. Juryn vill betona vikten av att sfärens möjlighet att realiseras noga prövas och utreds (Trafikverket 2011).

Valda utdrag ur pressen

SVD artikel (2011)

BIG:s arkitekter funderade på olika typer av så kallade märkesbyggnader, men ritade en reflekterande sfär i skyn som ska spegla staden istället för att försöka ge den en ny identitet.

–Det kan vara en varmluftsballong, säger Jakob Lange som är medveten om att det finns en del frågetecken kring just sfären.

Arkitektur [Blogg] 2011

Mest spektakulärt är kanske den speglade bubbla som svävar över trafikplatsen.

Sammanfattning

I den studerade media jag presenterar här lyfts sfären fram som det mest spektakulära i förslaget. Till och med det faktum att sfären lyfts fram som något spektakulärt och svårgenomfört – även i negativa tongångar – gör att projektet får mer uppmärksamhet och plats i media.

Intervjuer

Nedan följer en redovisning av de ställda frågorna, med de för syftet mest intressanta svaren samt en sammanfattande analys efter varje fråga.

Varför väljer du/ditt kontor att delta i arkitekturtävlingar?

Thorbjörn Andersson:

Utvecklande, roligt för de unga på kontoret, å andra sidan gör vi sällan allmänna tävlingar men väl inbjudna.

Clas Florgård:

Renommerande för kontoret och deltagarna. Kan ge fortsatt jobb. Det viktigaste är dels uppfräschningen, alltså att man tvingar sig själv att fundera i nya banor. Men dels också att man kanske en tid gått med en idé som man inte kunnat pröva, och tar chansen när det kommer ett lämpligt tävlingsobjekt.

Johanna Jarméus:

För att uppgiften är stimulerande, utmanande och utbildande. För att få chansen att arbeta konceptuellt och visionärt och på det viset utveckla samhörigheten mellan medarbetarna på LOLA och/eller andra samarbetspartners. Om det är en inbjuden tävling eller en parallellskiss så handlar det även om att mäta sig mot de andra kontoren och visa framfötterna gentemot beställaren.

Kommentar: I den här frågan verkar alla de tre landskapsarkitekterna vara inne på samma spår – de ser tävlandet som ett sätt att både utmana sig själv och sina konkurrenter. Man får chansen att arbeta med idéer man ännu inte fått utlopp för och möjlighet att utöva team-building kring en rolig och stimulerande uppgift.

Hur skiljer sig arbetssättet och innehållet i presentationen när man arbetar med ett tävlingsförslag jämfört med det tidiga arbetet i ett projekt man redan rott i hamn?

Thorbjörn Andersson:

Vi satsar mycket mer på en tävlingspresentation och detaljeringen är också lägre. Vi prioriterar frågor som vi tror "går hem".

Clas Florgård:

Arbetssättet blir betydligt mer integrerat [...] Presentationen blir avsevärt annorlunda, eftersom man inte känner mottagarna. Måste ge möjligheter till tolkningar för mottagarna. Ibland ofullständig; delar kan utelämnas utan att förslaget lider av det, ibland nås ökad tydlighet.

Johanna Jarméus:

Ofta innehåller tävlingsförslaget noggrannare beskrivning av analysen bakom koncept/struktur/förslag. Det är mer fokus på den konceptuella idén, både i arbetssättet och i presentationen. Man lägger vikt vid bildskapande – ofta innehåller inte budgeten för ett vanligt skissarbete någon peng för produktion av bilder, varför de illustrativa delarna blir mer skissartade.

Claes Larsson:

En tävlingsredovisning ska förutom att den ska vara mycket tydlig och beskriva vad man vill även fungera som ett insäljande material – man vill gärna få uppdraget efteråt. Presentationen fungerar därför också som ett CV eller en jobbsökan.

Magnus Rönn:

Under processen fram till juryns beslut om vinnare skiljer sig arbetet på tre avgörande sätt. a) Eftersom förslagen måste presenteras anonymt för juryn råder det kommunikationsförbud i detta skede mellan arkitekten och uppdragsgivaren, b) kommunikationsförbudet ställer krav på att tävlingsuppgiften beskrivs på ett klart sätt i tävlingsprogrammet samt c) att

tävlande arkitekter enbart kan använda sig av text, bild och modell för att övertyga juryn om förslagets förtjänster (muntliga presentationer får inte förekomma).

Kommentar: I denna fråga kan man se en polarisering mellan de tre verksamma landskapsarkitekterna och de två arkitekterna vilka har ett mer akademiskt förhållningssätt till arkitekturtävlingar. Andersson, Florgård och Jarméus verkar anse att presentationsarbetet är lite lösare och att fokus mer hamnar på platsanalys, koncept och ett snyggt presentationsarbete. Resultatet är mer fritt för tolkningar och man arbetar ganska skissartat med huvudmålet att sälja in sitt material.

Larsson och Rönn å andra sidan verkar vara av åsikten att tävlingspresentationer ska vara tydliga och beskrivande, utöver sin funktion som säljande material.

Dessa skilda bilder av arbetssättet kan mycket väl vara symptomatiska för de två läger informanterna befinner sig i. Landskapsarkitekterna framställer sig som de kreativa skaparna som inte låter sig bakbindas av programkrav utan vill skapa spännande landskapsarkitektur och en snygg, övertygande presentation. De andra två informanterna tycker att tydlighet och kommunikation är viktigast – läser jag mellan raderna kan jag se att de tycker att man ska hålla sig till formaliteterna och vara lite mer korrekt än vad landskapsarkitekterna verkar anse.

Vilken typ av tävlingsförslag anser du har den bästa chansen att övertyga en jury – det med den snyggaste och mest påkostade presentationen, det som bäst svarar upp mot programmet eller finns det någon annan faktor som påverkar mer?

Clas Florgård:

Om man hittat en lysande idé behöver förslaget inte alls följa programmet. Med en mer ordinär idé måste det följa, men behöver inte vara påkostat, huvudsaken är att det är tydligt. (Erfarenhet av att ha suttit i jury åtskilliga gånger.)

Johanna Jarméus:

Jo, i flera tävlingar (tex Järvafältet) har man sett att förslagets flexibilitet gentemot oförutsägheter och den framtida designprocessen kan ha en mycket stark dragningskraft på en pragmatisk jury – och denna flexibilitet gynnas av om förslaget håller sig på en ganska övergripande, generell nivå. Därför behöver inte presentationen vara snyggast eller mest tekniskt avancerad: viktigast är att presentera ett övertygande grepp/koncept! (det kan som sagt till och med gynna konceptet om man inte alltför noggrant försöker tillämpa det i plan och/eller perspektiv...)

Claes Larsson:

Helt klart är det den som bäst svarar upp mot programmet!

Magnus Rönn:

Det finns skillnader mellan juryns förmåga att läsa och förstå ritningarna. En majoritet av jurymedlemmarna är givetvis mycket kunnig och kompetenta, men lekmän på arkitektur... Det ingår i deras professionella kompetens att inte

falla för förföriska presentationer. Men det måste ju samtidigt finnas något retoriskt grepp i förslaget som gör att det väcker uppmärksamhet och får juryn att välja lösningar. Jag tror att vinnare blir det förslag som anses passa bäst på platsen.

Kommentar: Även i denna fråga finns en åsiktsmässig polarisering bland informanterna. Florgård och Jarméus verkar stå på den sidan som anser att ett starkt koncept och en bra grundidé utgör en god förutsättning för att lyckas i en tävling. Rönn tycks lita på juryns kompetens att inte falla alltför lätt för retoriska grepp och att platsanpassning är den avgörande faktorn, medan Larsson kort svarar att hur väl man svarar upp på programmet är det som avgör vem som lyckas övertyga juryn.

När frågan är ställd visar de flesta svaren att presentationsteknik och retoriska knep i alla fall är något som de flesta verkar ha reflekterat över och att det ändå måste ha någon form av påverkan. Charlotte Svensson (2008b) skriver att den grafiska presentationen har en oundviklig inverkan på bedömningsprocessen – vilket jag tror att knappast någon av informanterna skulle kunna förneka.

Vilken är din uppfattning om jämställdheten, alltså deras lika möjligheter att delta i och nå framgång, mellan olika kontor och arkitekter i öppna tävlingar?

Thorbjörn Andersson:

Allmänt är ett fåtal mkt bättre på tävlingar än andra. De flesta kontor tävlar inte o blir då inte heller inbjudna.

Clas Florgård:

Tyvärr finns tendenser hos juryledamöter att leta efter igenkända kontor, det sätter ned jämställdheten. Likaså finns en tendens att prioritera det för stunden trendiga.

Johanna Jarméus:

Det kan ju vara så att de för uppgiften bästa arkitekterna inte alls har möjlighet att delta i öppna tävlingar p.g.a. arbetsbelastning eller debiteringskrav, vilket gör den absoluta jämställdheten ouppnåelig. Därför måste det öppna tävlingsförfarandet användas i rätt sammanhang, i breda/tidiga visionsprojekt där man vill ha ny input och där en ev. oerfaren vinnare får chansen att genomföra en välgenomtänkt idé i en långsam process med gott stöd... Det bör vara samhällets uppgift att driva dessa projekt just för att sälla fram unga arkitekter med spännande idéer!

Magnus Rönn:

Ja, öppna tävlingar är mest jämställda, vilket förklarar varför flera etablerade kontor drar sig för att delta. En "normal" öppen tävling i Norden genererar från 30 till 300 förslag... Även om konkurrensen är mycket hård så är jämställdheten mycket större i öppna tävlingar jämfört med inbjudna. Så är det.

Kommentar: Det verkar vara svårt att hitta ett definitivt svar på jämställdhetsfrågan i detta fall, men den generella uppfattningen verkar ändå vara att den öppna tävlingsformen ger relativt lika förutsättningar för alla deltagande,

även om olika kontor och arkitekter är olika bra på tävlingsmomentet. Intressant är att se hur Jarméus säger att de arkitekter som har bäst förutsättningar för uppgiften kanske inte har möjlighet att delta – och att Florgård menar att vissa juryledamöter tenderar att leta efter kända kontor. Rönn verkar vara mycket säker i sin sak i denna fråga och menar att öppna tävlingar är mest jämställda.

Hur viktiga är tävlingar som reklampelare – för arkitekten såväl som uppdragsgivaren?

Thorbjörn Andersson:

För arkitekten viktigare än för uppdragsgivaren.

Clas Florgård:

För kontoren: Beror på kontoret! Somliga har tävlingar som utgångspunkt, andra har andra strategier.

För uppdragsgivaren: Beror också på! Tävlingen kan vara en form bland andra att visa upp sig.

Johanna Jarméus:

Tävlingar är främst viktiga för den enskilde arbetsgruppen, och i stora visionsprojekt som näring för arkitekturdiskussionen. Som reklampelare är det bara viktigt om man fått utmärkelse, men det värdet är litet (även om det är stort för det enskilda kontoret!) i jämförelse med den samhällsdiskussion som den kan orsaka. För uppdragsgivaren är tävlingen viktiga reklampelare om resultatet är riktigt gott (bra inlämningar, kända deltagare, intressant/visionsrik vinnare!) och tydligt länkat till en realisering!

Claes Larsson:

Mycket viktiga skulle jag säga. För arkitekter används materialet som reklam och referensobjekt även om man inte vunnit. För arrangörer så kan tävlingen som instrument användas som marknadsföring av en kommun, ett bygg-/planeringsprojekt eller ett event.

Magnus Rönn:

Mycket viktigt. Tävlingar och tävlingsvinster lyfts fram på arkitektkontorens hemsidor. Arkitekterna marknadsför sig genom tävlingsvinster. Städer och kommuner konkurrerar med hjälp av arkitektur. Men om man tittar på hemsidorna så förefaller det finnas en skillnad. Arkitektkontoren visar sina tävlingsvinster tydligt på hemsidan.

Men det är inte alltid lika lätt att hitta tävlingsvinsterna på hemsidorna hos arrangörer (byggherrar/kommuner). Jag tror att den som måste sälja sina tjänster har större behov att visa upp och marknadsföra sina tävlingsvinster jämfört med den som köper arkitekternas tjänster.

Kommentar: Den allmänna uppfattningen i den här frågan verkar vara att arkitekturtävlingar som reklampelare är mycket viktiga för såväl arkitekt/kontor som beställare. Kanske är det ännu mer så för arkitekten/kontoret än för beställaren, men tävlingspresentationerna kan vara nyttiga i reklamsyfte även om förslaget inte vunnit tävlingen och ett uppdrag till kontoret. Det finns en stor enighet bland informanterna i denna fråga.

Jag har sett siffror på att det i Sverige är en genomförandegrad av vinnande tävlingsförslag på 71 %, alltså att bara drygt två av tre vinnande förslag blir anlagda. Vad anser du vara anledningen till att den siffran inte är högre än så?

Johanna Jarméus:

Oj är det ändå så mycket som 71 %! Det kan ju knappast gälla för Stockholm väl? Jag kan tänka att man inte har en tillräckligt tydlig långsiktig ide om arkitekturutvecklingen i stort, och att tävlingarna därför inte alltid relaterar till en tydlig arkitekturpolitisk agenda och prioritetsordning. Man genomför tävlingar på komplexa projekt där den demokratiska processen inte hunnit definiera kraven och nått en reell politisk samstämmighet om utgångspunkterna.

Claes Larsson:

Jag tycker att det är en hög siffra och att det är glädjande att så mycket ändå genomförs. Övriga projekt i arkitektbranschen har nog en lägre genomförandegrad.

Magnus Rönn:

Det är svårt att veta. En första hypotes är att Sveriges Arkitekter, som säljer sina tjänster till arrangören, får ett egenintresse i tävlingar och godkänner projekttävlingar som i stället borde ha lyst ut som idétävlingar för att ge arrangören ett bättre beslutsunderlag [...] Idétävlingen är ett sätt för byggherrar/beställare att skaffa sig ett visualiserat beslutsunderlag som innehåller ett antal alternativa lösningar på samma uppgift. En andra hypotes är att byggsektorn i Sverige har en svagare tävlingskultur och därmed också är mindre kunnig som arrangör.

Kommentar: Här verkar den allmänna uppfattningen bland informanterna vara att 71 % ändå är en ganska hög siffra. Det verkar dock vara en fråga som kan ha ett flertal tänkbara svar och anledningar. Rönn menar att det kanske är så att vissa projekt ges fel tävlingsform för det skede de befinner sig i – vilket borde kunna göra att tävlingsförslagen kanske inte heller svarar upp mot de behov som finns för projektet och arrangören.

En idétävling till skillnad från en projekttävling har inte alltid för avsikt att resultera i ett byggt projekt utan kan utlysas i ett tidigt projektstadium för att få olika problemlösningssätt belysta (Sveriges Arkitekter, Tävlingsregler 2010).

Svensson (2008a) menar att överensstämmandet mellan verkligheten och den verklighet som arkitekterna illustrerar i sina presentationer inte alltid är så viktig. Om så är fallet borde det kunna vara en faktor som gör att åtminstone vissa projekt inte blir detaljprojekterade och byggda – de visar helt enkelt liten verklighetsförankring och utgör därför en knapp grund att bygga vidare på.

Diskussion

Med den avslutande diskussionen på detta arbete ämnar jag resonera vidare kring de resultat som presenteras samt ta upp nya tankar och frågor som väckts.

Diskussionen delas in under rubriker med relevans för ämnet och för uppsatsens resultat. Det har inte varit okomplicerat att se entydiga linjer i intervjustavaren och vissa av dem känns delvis politiskt korrekta snarare än helt uppriktiga.

Att presentationstekniken har en bidragande verkan för utgången av arkitekturtävlingar är det få som motsäger – den litteratur jag studerat samt de intervjuer jag genomfört pekar på detta. Frågan är *hur* mycket den kan påverka en jury och hur detta påverkar om det för platsen bästa förslaget verkligen vinner tävlingen, något även Svensson (2008b) skriver om.

Att svara upp mot programmet

När man talar om att svara upp mot programmet som ett sätt att vinna tävlingar förefaller det rimligt att diskutera vem det är som författar dessa program. Inför varje tävling ska arrangören upprätta ett program som beskriver tävlingen med dess regler och programpunkter (Sveriges Arkitekter 2010). De som upprättar dessa program gör det för att styra tävlingen mot att lösa de problem och frågor man behöver gestaltade lösningsförslag på. Dessa upprättade ramar behöver dock inte vara den enda grund som leder till ett bra tävlingsförslag. Florgård menar i intervjun att en stark idé kan gå ifrån programmet men ändå vara god nog för att vinna tävlingen. Även om jag förstår hur Florgård tänker här menar jag ändå att de som upprättar programmet har en klar bild av vad de vill ha ut av tävlingsförslagen samt att man inte kan gå ifrån programmet alltför mycket och vinna tävlingen.

Larsson svarar så som man kunnat förvänta sig att en tävlingsansvarig på Sveriges Arkitekter skulle (och nästan måste) svara – att den som svarar bäst upp mot programmet är den som har bäst chans att vinna tävlingar. Att vinnaren i arkitekturtävlingar ska utses med utgångspunkt i programmet menar även Kazemian i sina forskningsresultat (Kazemian, Rönn & Svensson 2005). Själva kan jag inte undvika att tänka att det som Larsson här entusiastiskt uttrycker är något av en utopisk tanke, som för den sakens skull mycket väl kan och borde vara något som ett kontrollorgan som Sveriges Arkitekter ska verka för.

Informanterna i denna uppsats har varierande åsikter om vikten av att svara upp mot programmet och även om *hur* man bäst svarar upp mot det. Kanske är det så att de tävlande bortser från eller lägger mindre vikt vid vissa programpunkter för att de själva ser andra, viktigare frågor som behöver besvaras – kanske väljer de att gå på en egen mer spektakulär linje för att tydligare synas bland de andra tävlingsbidragen.

Att programmet författas av tävlingsarrangören – ofta ett byggföretag eller en kommun – gör att det behandlar de punkter som arrangören anser är viktiga, men det är inte någon garanti för att man når de bästa lösningarna genom att slaviskt följa det. Att delvis frånga programmet kan resultera i oväntade lösningar och idéer som inte nödvändigtvis är ett grafiskt effektsökeri.

Att göra som Florgård säger och gå ifrån programmet och köra på en egen idé som man tror är stark (och rimligen även iögonfallande för att uppmärksammas) kan vara ett sätt att arbeta som i större grad gynnar de med stora resurser att lägga på grafiska illustrationer. Här har troligen mindre aktörer svårare att tävla mot stora kontor, oavsett hur bra platsanpassad arkitektur de kan framställa.

Tävlingsformer och tävlingsbidrag

Svensson (2008a) visar som tidigare redovisat en siffra på 71% genomförandegrad av vinnande tävlingsförslag i Sverige. Oavsett om man tycker att det är en låg eller hög siffra kan man diskutera anledningen till att det ser ut som det gör. Jag kan tänka mig att det kan bero på många olika anledningar som tävlingens art och form, landets konjunkturläge, arrangörens syfte med tävlingen med mera.

Claes Larsson, Sveriges Arkitekters representant i intervjun, tror att det är en högre genomförandegrad än övriga arkitekturbranschen medan Johanna Jarméus blev allmänt förvånad att så många tävlingar genomförs och vidareutvecklas. Magnus Rönn talar om hur olika tävlingsformer samt Sveriges Arkitekters agerande har påverkan på om tävlingarna faktiskt går längre än till idéstadiet – vilket känns som en faktor som absolut kan ha stor påverkan.

Nedan följer en diskuterande analys angående olika tävlingsformer och hur detta påverkar tävlingsförfarandet och arbetet i stort.

Allmän eller öppen tävling

I allmänna eller öppna tävlingar kan alltså vem som helst delta. Även här råder anonymitet gentemot juryn så alla deltagande har en teoretiskt sett lika stor chans att vinna då juryn inte vet vem som ligger bakom förslagen. Juryn har här, jämfört med i inbjudna tävlingar eller parallellskisser, ofta ett mycket större antal tävlingsbidrag att granska och bedöma. Thorbjörn Andersson säger att han i sin roll på Sweco, ett stort internationellt kontor, sällan deltar i allmänna tävlingar utan fokuserar på att delta i inbjudna. Om detta är talande för de större kontoren, som också har större resurser att lägga på tävlingsbidragen, drar jag slutsatsen att detta ger mindre aktörer, eller aktörer med en liten budget, en större chans i öppna tävlingar då de i viss utsträckning slipper mäta sig med de stora kontoren vad det gäller presentationsteknik.

Johanna Jarméus menar att allmänna tävlingar är mest lämpliga att utlysa i ett tidigt projektstadium för att få en bred bild och många olika förslag på lösningar. I ett sådant fall kan jag tycka att den grundläggande idén borde ha en större chans att skina igenom i förslaget och att en stor presentationsbudget kunde spela mindre roll. I detta tidiga stadiet ligger säkerligen också juryns fokus på att hitta bra idéer som kan utveckla projektet i rätt riktning snarare än kompletta lösningar, illustrerade med häftiga modeller och presentationer.

Inbjuden tävling

Inbjudna tävlingar är betydligt mer styrda av arrangören än öppna/allmänna tävlingar. Här väljer arrangören vilka kontor som bjuds in att delta och lämna sitt förslag – förslagen presenteras dock anonymt inför juryn och ett totalt kommunikationsförbud mellan tävlande och jury råder (Rönn intervju).

I och med att de inbjudna tävlande vet vilka de tävlar mot och att de har en större chans att vinna än i en allmän tävling blir också arbetsprocessen annorlunda här. De deltagande kontoren kan räkna med mer uppmärksamhet på sina förslag, oavsett utgången av tävlingen, då alla oftare blir omnämnda i juryutlåtande och eventuell medierapportering. Reklamsyftet med tävlingsdeltagandet blir här alltså ännu viktigare än i allmänna tävlingar och mer tid läggs kanske därför på presentationsarbete och retoriken i det presenterade förslaget.

Parallelskiss

I denna tävlingsform, liksom i inbjudna tävlingar, menar Jarméus att arbetet också handlar om att *mäta sig mot de andra kontoren och visa framfötterna gentemot beställaren*.

Med arkitekter som försöker hävda sig och vet vilka de tävlar mot kan jag känna att det finns risk att man fokuserar i högre grad på snygga och övertygande presentationer snarare än programpunkterna. Idéskörden ökar så klart med antalet deltagande kontor och kanske ger detta ett gott underlag till beställaren, trots den kanske allra mest *hetsiga* tävlingsformen. Man kompenserar för den problematik jag undersöker i den här uppsatsen med att ha flera tävlande kontor i ett senare skede än vad man kanske har i öppna/allmänna tävlingar.

Tävlingen som PR

Arkitekturtävlingar och de presentationer som kontoren framställer i dessa är viktiga som reklampelare mot allmänheten, liksom för att visa upp sig mot beställare och sina konkurrenter. Därom råder det inga tvivel bland mina informanter. Kazemian, Rönn & Svensson (2005) skriver hur flera arkitekter haft vinnande tävlingsförslag som sina karriärers absoluta höjdpunkter och grunden till deras framgång, oberoende av om och hur de sedan genomförs.

När informanterna ställdes frågan varför de väljer att själva delta i arkitekturtävlingar svarar Florgård och Jarméus att det är renommerande för de som väljer att delta i tävlingar samt att man vill visa upp sig och mäta sig mot sina motståndare. Det handlar för dem också att utveckla sig själv och pröva nya och djärva idéer. Jag kan dock inte låta bli att tänka att det faktum att man sträcker på sig lite extra för att försöka sticka ut också kan leda till att man arbetar mer för att synas än för att utveckla den för platsen bästa arkitekturen. Att utmana sig själv på det sättet är viktigt – inte minst för att utvecklas i sin yrkesroll – men samtidigt riskerar man att snarare hamna i någon form av självförverkligande arbete. Florgård menar att man inte alls behöver följa programmet om man har en lysande idé.

Om man som landskapsarkitekt låter idé och koncept överordnas programpunkter för att man vill visa upp sig med sitt förslag arbetar man snarare för bästa möjliga reklam än för bästa möjliga arkitektur. Speciellt i öppna tävlingar kan detta sätt verka som bortslösad tid sett till allmännyttighet eller utvecklande av arkitekturen. De enda som gynnas av detta arbetssätt är de kontor som verkligen lyckas dra blickarna till sig.

Juryn

Juryns sammansättning och inblandning är en central punkt i arkitekturtävlingar och med utgångspunkt i mina intervju svar bedöms den viktig att diskutera. Dessutom är det en mycket intressant fråga som inte är helt enkel att bena ut och som det även verkar råda delade uppfattningar om.

Rönn påpekar att jurymedlemmarna har olika förmåga att bedöma tävlingsförslagen men betonar samtidigt att han litar på deras professionella kompetens och att de därmed inte ska falla alltför enkelt för presentationstekniska knep. Denna uppfattning känns välgrundad när den kommer från en arkitekt som själv forskat på tävlingsförfarandet och juryprocesser, men det är såklart omöjligt att uttala sig om alla specifika tillfällen och jurygrupper.

Florgård anser angående jämställdheten i öppna tävlingar – lite i motsats till det förtroende Rönn visar – att vissa jurymedlemmar ibland tenderar att leta efter kända kontor bland de anonyma tävlingsbidragen. Detta hävdande är något som gör att man verkligen kan ifrågasätta juryns professionella trovärdighet och vilja att verka för att få fram den för platsen bästa arkitekturen. En möjlighet är att det är de av tävlingsorganisatören utsedda jurymedlemmarna (Sveriges Arkitekter, Tävlingsregler 2010) som främst är de som letar efter kända namn för att ge stjärnstatus åt projektet och att dessa sedan efter sin övertygelse försöker ena juryn kring ett sådant förslag.

Stockholmsfären

Jag har ställt mig frågan om inte det vinnande förslaget av Stockholmsporten är tillräckligt starkt i sig själv, funktionsmässigt såväl som formmässigt, så att den överskuggande sfären inte ens hade behövts? En viktig punkt i tävlingen Stockholmsportens tävlingsprogram är att det ska finnas en central konstnärlig accent. Frågan är om man verkligen svarat mot den punkten när man låter denna vara av sådan karaktär att den av jury såväl som samhällsdebattörer bedöms så svårgenomförbar som sfären? Personligen kan jag tycka att man här har valt att ta i i överkant för att skaffa sig ett formmässigt övertag gentemot andra mer realistiska förslag på konstnärlig accent. Detta kan tyckas rimma illa med ett annars väl genomarbetat förslag som i Trafikverket (2011) bedöms vara en mycket god grund att arbeta vidare med och som uppvisar en god anpassningsmöjlighet för nödvändig framtida utveckling.

Jag kan själv hålla med juryn i dess utlåtande om att *Stockholmsfären* (2011) är ett mycket bra förslag för platsen. Man har löst funktionen av en komplicerad trafikplats på det praktiska såväl som det estetiska planet. Man har ett starkt förslag med många goda kvaliteter – utan den reflekterande sfären som blickfång.

Slutkommentar

Intervjuerna och litteraturstudierna jag genomfört för denna kandidatuppsats har gett många intressanta och i viss mån oväntade synpunkter och resultat kring min ursprungliga syftesformulering.

Jag får genom intervjuerna en bild av att de verksamma landskapsarkitekter jag utfrågat verkar ha ett relativt avslappnat förhållningssätt till arkitekturtävlingar och hur man borde eller inte borde agera som involverad i dem. Man verkar acceptera hur tävlandet i Sverige fungerar, att man arbetar på olika sätt beroende på tävlingsform och att det inte alltid råder absolut jämställdhet mellan kontoren. Olika resurstillgångar och arbetsmetoder har påverkan på vem som tävlar och hur man gör det.

Jag upplever att kontoren beroende på deras storlek och arbetsbudget arbetar utifrån olika förutsättningar. De som har stora resurser kan lägga mer på spektakulära presentationsarbeten – vilket gör att de kan skapa sig fördelar gentemot mindre kontor som inte kan lägga lika mycket tid och pengar på den grafiska presentationen. Då spelar det ingen roll hur bra platsanpassad arkitektur de mindre aktörerna presenterar för tävlingsjuryn.

Larsson i egenskap av tävlingsansvarig hos Sveriges Arkitekter liksom Rönn som forskat kring arkitekturtävlingar verkar ha en inställning till tävlingarna där de visar ett stort förtroende för programupprättarna och juryn samt hela tävlingsprocessens nuvarande utformning. Personligen har jag svårt att blint, eller politiskt korrekt, lita på juryn som enligt Florgård i vissa fall tenderar att leta efter kända kontor och namn bland tävlingsbidragen. Detta uttalande gör att jag vill ifrågasätta en sådan juryns professionella trovärdighet och aktiva medverkan till en god arkitektur för alla. Jag menar också att det kan finnas behov av vidare granskning av juryprocessen ur denna trovärdighetsaspekt.

Ur Svenssons (2008a) resonemang kring att överensstämmande mellan verkligheten och tävlingsförslagets lösningar inte alltid verkar vara så viktigt kan jag dra paralleller till några av intervju svaren. Informanterna talar om att hålla sig på en generell nivå och att en stark idé kan kännas viktigare än att strikt följa programpunkter. Man kan som arkitekt vinna mycket – inte minst publicitetsmässigt – på att presentera iögonfallande idéer i arkitekturtävlingar.

Detta kan även gynna tävlingsarrangören i form av potentiellt nydanande och oväntade lösningar såväl som att det kan ge god publicitet. Man tar en risk när man utlyser en tävling men det finns också mycket att vinna. Genom att inte bara anlita en konsult som löser problemet utan att faktiskt låta landskapsarkitekter tänka fritt och nytt får man många olika förslag där något eller några besitter sådana kvaliteter att de anses lämpliga för vidare utveckling.

Ett svagt fokus på verklighetsanknytning och platsanpassning är knappast optimalt när man diskuterar tävlingsförfarandet med begrepp som *arkitektonisk kvalitet* och *arkitektur som är bäst för platsen*. Dessa två begrepp verkar heller inte alltid ha högsta prioritet i arkitekturtävlingar utan är ett par punkter bland många andra – om man tävlar för att synas och för att vinna.

Precis som Rönn anser vill jag själv tro att det är det för platsen bästa förslaget – det som bäst svarar upp mot programmet – som vinner tävlingar. Platsanpassning och därmed största möjliga nytta för platsen och dess brukare anser jag vara helt centralt inom landskapsarkitekturen och får inte försummas.

Jag tycker det är intressant att det inte verkar finnas någon helt allmän uppfattning kring arkitekturtävlingar, deras genomförande och hur

arbetsmetoderna ser ut och borde se ut. Vad det gäller landskapsarkitektur specifikt har det inte bedrivits så mycket forskning kring ämnet – vilket vore önskvärt. Vidare forskning kring arkitekturtävlingar ur ett landskapsarkitekturperspektiv för att få en djupare granskning och ett kritiskt öga på vad de verkligen står för och vad resultatet av dem blir skulle vara intressant. Tävlingarna är trots allt ett arbetsmoment som är centralt för många landskapsarkitekter såväl som beställare och jag är av den åsikten att mer kunskap och insikt i landskapsarkitektens arbetsprocesser skulle gynna de båda.

Källförteckning

- Arkitektur (2011). [Blogg] Tillgänglig: <http://tidskriften-arkitektur.blogspot.com/2011/03/stockholmsporten-big-grontmij-och.html>. [2011-05-04]
- Carenholm, S. (2006). *Inbjuden tävling, parallella uppdrag eller inbjuden parallelltävling*. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.arkitekt.se/s6265>. [2011-04-07]
- Johansson, Rolf, (2000). *Ett bra fall är ett steg framåt. Om fallstudier, historiska studier och historiska fallstudier*. Uppl. 13 Nr
- Kazemian, R., Rönn, M. & Svensson, C. (2005). *Jämförande analys av arkitekttävlingar: Erfarenheter från tre nordiska länder. (A comparative analysis of architectural competitions: Experiences from three Nordic countries)* Stockholm: KTH.
- Persson, K. (2008). Att tävla eller inte tävla, det är frågan. *Arkitekten 12/08* [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.arkitekt.se/arkitekten/0812/f7908> [2011-05-25]
- Rönn, M. (2010) *Att kvalitetsbedöma projekt i arkitektur och stadsbyggnad – från bedömningspraktik till bedömningsteori*. [Elektronisk] PDF-rapport. Tillgänglig: <http://kth.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:359282> [2011-04-07]
- Sveriges arkitekter, *Stockholmsfären_lower.pdf*. (2011). [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.arkitekt.se/s64545/f11646_ [2011-04-04]
- Svensson, C. (2008a). *Arkitekturtävlingar – om konsten att hitta en vinnare*. .lic.-avh. KTH. Stockholm: KTH.
- Svensson, C. (2008b). *Inside the Jury Room*. [Elektronisk] Tillgänglig: http://tintin.arch.chalmers.se/aktuellt/PDFs/Svensson_Inside%20the%20Jury%20Room.pdf. [2011-04-03]
- Sveriges Arkitekter, (2010), *Tävlingsregler*. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.arkitekt.se/s12794>. [2011-04-03]
- SVD artikel (2011). [Elektronisk]. Tillgänglig: http://www.svd.se/kultur/ny-port-till-stockholm_6030997.svd [2011-04-07]
- Trafikverket (2011). [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.arkitekt.se/s64547/f11647> [2011-04-04]
- Tävlingsprogram Stockholmsporten (2011). [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.arkitekt.se/s59836/f10902> [2011-04-04]
- Omslagsbild: Tävlingsprogram (2011), Stockholmsporten. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.arkitekt.se/s59836/f10902> [2011-04-04]